

Parengė

Regioninės politikos analizės skyriaus vedėjas Ovidijus Damskis
El. paštas ovidijus.damskis@smm.lt
Tel. (8 41) 521 644

Kokybės užtikrinimo skyriaus vyriausioji specialistė Audronė Razmantienė
El. paštas audrone.razmantiene@smm.lt
Tel. (8 5) 219 1528

Teisės aktai

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2011, Nr. 38-1804).

Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija, patvirtinta švietimo ir mokslo ministro 2008 m. lapkričio 24 d. įsakymu Nr. ISAK-3219 (Žin., 2008, Nr. 138-5461).

Valstybės (strateginiai) švietimo stebėsenos rodikliai, patvirtinti švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 14 d. įsakymu Nr. V-1200 (Žin., 2012, Nr. 98-5003).

Valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos aprašas, patvirtintas švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 14 d. įsakymu Nr. V-1201 (Žin., 2012, Nr. 98-5004).

Švietimo kokybės užtikrinimas

Vienas iš aktualių švietimo klausimų yra švietimo kokybė, kuriai nemaža dėmesio skirta Lietuvos švietimo strateginiuose dokumentuose: *Švietimo įstatyme* (37, 46, 47, 64 str.), *Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatoje* (vienas iš tikslų – švietimo kokybės užtikrinimas), *Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programoje* (vienas iš neatidėliotinių Vyriausybės veiklos prioritetų – švietimo ir aukštojo mokslo politikos kaita, mokesčių už studijas mažinimas, švietimo ir aukštojo mokslo kokybės gerinimas).

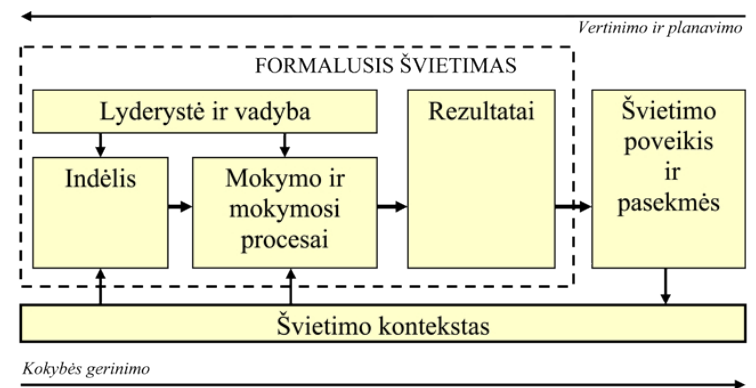
Švietimo kokybės siekiai apibrėžti Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcijoje (toliau – Koncepcija), kurioje pateiktas formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo modelis. Pagal šį modelį kokybei užtikrinti yra išskirtos trys tarpusavyje glaudžiai susijusios veiklos sritys: kokybės sampratos kūrimas, kokybės vertinimas ir kokybės gerinimas. Kokybės gerinimas (kaip pagrindinis siekis) neįmanomas neapibrėžus, kas yra kokybė, kaip ją įvertinti (išmatuoti).

Vienas būdų kokybei vertinti – naudoti švietimo stebėsenos galimybes. *Valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos apraše* apibrėžta švietimo stebėsenos paskirtis – sudaryti sąlygas švietimo subjektams priimti pagrįstus sprendimus ir vykdyti švietimo kokybę laiduojantį valdymą. Stebėsenos pagrindas – duomenų apie švietimo būklę rinkimas, kaupimas ir apdorojimas, dažniausiai remiantis stebėsenos rodikliais. *Valstybės (strateginių) švietimo stebėsenos rodiklių sąrašė* rodikliai sugrupuoti pagal Koncepcijoje pateiktus švietimo kokybės dėmenis (žr. 1 pav.): švietimo konteksto rodikliai, indėlio į švietimą rodikliai, švietimo procesų rodikliai, švietimo rezultatų rodikliai (skaidomi į rezultato ir pasekmių pogrupius). Bet švietimo stebėsenos rodikliai nėra tapatūs kokybės rodikliams. Turint stebėsenos rodiklių sąrašą ir periodiškai fiksuojant jų vertes, galima palaipsniui pereiti prie kokybės reikalavimų, kaip stebėsenos rodiklių pageidaujama verčių, formulavimo.

Švietimo kokybę vertinama ir kitais būdais. Lietuva periodiškai dalyvauja Tarptautinės švietimo vertinimo asociacijos (IEA) atliekamuose TIMSS (matematikos ir gamtos mokslų gebėjimų), PIRLS (skaitymo gebėjimų) tyrimuose ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) PISA (skaitymo gebėjimų) tyrimuose. Iki 2009 metų buvo atliekami ir nacionaliniai mokinių mokymosi pasiekimų tyrimai. Pastaraisiais metais galime remtis tik dviem šaltiniais informacijai apie mokymosi pasiekimus savivaldybėse gauti: pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimais ir brandos egzaminais. Nuo 2000 metų pradėta diegti mokyklų veiklos įšivertinimo metodika. Nors mokykloms suteikta teisė pasirinkti veiklos įšivertinimo metodiką, iš esmės visos šalies mokyklos naudoja

Bendrojo lavinimo mokyklos veiklos kokybės įšivertinimo rekomendacijose (Žin., 2009, Nr. 40-1517) siūlomų įšivertinimo modelių. Mokyklų išorinis vertinimas, orientuotas į mokyklose vykstančius procesus, pagal patvirtintą metodiką atliekamas nuo 2007 metų, bet įvertinta tik 31 proc. mokyklų.

1 pav. Bendrieji formaliojo švietimo kokybės dėmenys ir jų tarpusavio ryšiai

Šaltinis: Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija

Šiuo metu šalyje yra sukurta tam tikra kokybės užtikrinimo sistema, bet trūksta informacijos apie tai, kaip ji veikia, kokios priemonės kokybei gerinti yra veiksmingos, koks savivaldybėse dirbančių specialistų požiūris į kokybės užtikrinimo būdus. Siekiant pašalinti šį trūkumą parengtos keletos kokybės užtikrinimo savivaldybėse apžvalgos. Rengiant apžvalgas buvo siekiama aprašyti švietimo kokybės užtikrinimo padėtį šalies savivaldybėse, išsiaiškinti kai kurių kokybės užtikrinimo veiklų veiksmingumą. Pateikta ir keletas kokybės vertinimo pagal švietimo rezultatų rodiklius iliustracijų.

Kadangi šalies savivaldybės yra labai skirtingos, apžvalgose savivaldybės sugrupuotos pagal mokinių skaičių savivaldybės mokyklose ir pagal geografinį savivaldybės tipą: didžiųjų miestų (6 savivaldybės), žiedinės (6 savivaldybės aplink didžiuosius miestus), vidutinio dydžio (31 savivaldybė), mažosios (17 savivaldybių). Taip skirstant lengviau atspindėti savivaldybių savitumą, palyginti padėtį panašiose (pagal dydį ir (arba) geografinį tipą) savivaldybėse.

Apžvalgos parengtos pagal savivaldybių administracijų švietimo padalinių specialistų pateiktą informaciją ir savivaldybių viešai skelbiamą informaciją. Informacijai iš savivaldybių surinkti buvo parengtas klausimynas. Be apklausos rezultatų, remtasi Švietimo ir mokslo ministerijos Profesinio rengimo ir orientavimo skyriaus, Švietimo informacinės sistemos, Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacijos bendrajam priėmimui organizuoti, Nacionalinio egzaminų centro, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros duomenimis.

Kokybės užtikrinimo savivaldybėse apžvalgas galima rasti Švietimo ir mokslo ministerijos interneto svetainėje:

http://www.smm.lt/svietimo_bukle/apzvalgos.htm.

Svarbiausi klausimyno savivaldybėms klausimai

1. Informacija apie savivaldybę

- 1.1. Regionas.
- 1.2. Savivaldybė.
- 1.3. Savivaldybės administracijos švietimo padalinyje dirbančių valstybės tarnautojų – švietimo specialistų – skaičius.
- 1.4. Švietimo kokybės užtikrinimo būdai, taikomi savivaldybėje.

2. Informacija apie švietimo stebėseną savivaldybėje

- 2.1. Ar yra įteisinta savivaldybės švietimo stebėsenos tvarka (reglamentas)?
- 2.2. Ar informacija apie švietimo būklę yra renkama pagal atskirą savivaldybės švietimo stebėsenos rodiklių sąrašą?
- 2.3. Nuo kurių metų informacija apie švietimo būklę pradėta rinkti pagal savivaldybės švietimo stebėsenos rodiklių sąrašą?
- 2.4. Savivaldybės švietimo stebėsenos rodiklių sąrašo atnaujinimas.
- 2.5. Įvertinkite penkiabale sistema savivaldybės vartojamų stebėsenos rodiklių grupės ar pogrupio vertingumą informacijai apie švietimo būklę gauti (1 – mažaverčiai, 5 – labai vertingi)?
- 2.6. Kokiais informacijos šaltiniais remiamasi renkant duomenis savivaldybės švietimo stebėsenos rodikliams?
- 2.7. Surinktų švietimo stebėsenos rodiklių duomenų panaudojimas.
- 2.8. Kokių sunkumų kyla atliekant švietimo stebėseną pagal rodiklius?

3. Kita informacija apie švietimo kokybės užtikrinimą savivaldybėje

- 3.1. Ar švietimo padalinys atlieka savivaldybės mokyklų veiklos priežiūrą?
- 3.2. Savivaldybės administracijos švietimo padalinio atliekamos mokyklų veiklos priežiūros formos.
- 3.3. Savivaldybės administracijos švietimo padalinio atliekamos mokyklų veiklos priežiūros apimtis.
- 3.4. Kokie švietimo kokybės užtikrinimo veiksmai buvo rezultatyvūs (padarė teigiamos įtakos švietimo kokybei)?
- 3.5. Kaip parenkamos mokyklos išoriniam vertinimui, kurį atlieka NMVA?
- 3.6. Kaip panaudojama išorinio mokyklų vertinimo medžiaga?
- 3.7. Ar teko teikti pagalbą mokyklai po išorinio vertinimo rengiant ir įgyvendinant mokyklos veiklos tobulinimo veiksmų planą?
- 3.8. Jei taip, kaip tai darėte?
- 3.9. Įvertinkite penkiabale sistema šių veiklos sričių svarbą švietimo kokybės užtikrinimo savivaldybėje požiūriu (1 – nesvarbu, 5 – labai svarbu):
Mokyklų vadovų, jų pavaduotojų, skyrių vedėjų atestacija
Mokyklų vadovų priėmimas į darbą pagal naująją tvarką
Pedagogų atestacija
Mokyklų vadovų ir pedagogų kvalifikacijos tobulinimas
Mokyklų veiklos priežiūra
Mokyklų konsultavimas
Savivaldybės lygmens švietimo stebėseną
Išorinis mokyklų vertinimas
Mokyklų veiklos įsivertinimas
Vidurinio ugdymo programos akreditavimas
Valstybiniai brandos egzaminai
Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas
Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai
Savivaldybės ar mokyklos lygmens mokinių pasiekimų tyrimai
Švietimo būklės tyrimai, apžvalgos
- 3.10. Kokios patirties yra sukaupta savivaldybėje svarstant, kuriant geros mokyklos sampratą?

Išvados

Visose savivaldybėse daug dėmesio skiriama švietimo kokybei užtikrinti, tačiau tai daroma skirtingais būdais ir priemonėmis. Dažniausiai taikomi kokybės užtikrinimo būdai yra šie: mokyklų veiklos priežiūra (veiklos patikrinimai), mokyklų konsultavimas, švietimo stebėseną.

Švietimo kokybei užtikrinti svarbiausios švietimo veiklos sritys yra mokinių pasiekimų vertinimas (ypač valstybinių brandos egzaminų), mokyklų konsultavimas, mokyklų veiklos įsivertinimas, mokyklų vadovų ir pedagogų kvalifikacijos tobulinimas.

Daugėja savivaldybių, kurios švietimo stebėseną atlieka pagal savivaldybės lygmens rodiklius.

Vertinant švietimo būklę savivaldybių specialistams aktualesni yra materialinį aprūpinimą, personalą, mokinių ypatumus ir mokymosi rezultatus apibūdinantys stebėsenos rodikliai.

Pagrindiniai savivaldybių atliekamos švietimo stebėsenos duomenų šaltiniai yra mokyklos, ŠVIS, Nacionalinis egzaminų centras. Mažai remiamasi nacionalinių mokinių pasiekimų, tarptautinių mokinių pasiekimų tyrimų duomenimis, ŠMM užsakytų tyrimų duomenimis.

Ne visos savivaldybės į išorinį vertinimą žiūri kaip į galimybę gauti nešališkos informacijos apie mokykloje vykstančių procesų kokybę.

Dauguma savivaldybių administracijų švietimo padalinių yra teikę pagalbą mokykloms po išorinio vertinimo.

Daug įvairios informacijos teikia valstybinių brandos egzaminų rezultatų rodikliai, bet nėra bendros nuomonės, kurie rodikliai geriausiai atspindi mokymosi pasiekimus.

Egzistuoja duomenų, esančių skirtingose duomenų bazėse, suderinamumo problema.

Savivaldybėse diskutuojama geros mokyklos samprata, yra patirties ją kuriant, bet nuomonės apie geros mokyklos požymius gana skirtingos.

Darbai, kuriuos reikėtų atlikti artimiausiu metu:

- susitarti dėl savivaldybės lygmens švietimo stebėsenos rodiklių sąrašo;
- parengti geros mokyklos sampratos aprašą;
- sudaryti mokyklos lygmens švietimo stebėsenos rodiklių sąrašą;
- surinkus ir išanalizavus mokyklų veiklos stebėsenos rodiklių duomenis, formuluoti kokybės reikalavimus;
- sukurti mokyklos veiklos kokybės vertinimo, pripažinimo ir pažangos skatinimo sistemą, orientuotą į mokyklų veiklos tobulinimą ir mokinių pasiekimų gerinimą.